

УДК [37.015.31:17.022.1]:271.4-722.51А.Шептицький

*МИХАЙЛО МАТКОВСЬКИЙ, кандидат філософських наук, доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна
ORCID ID 0000-0002-5846-4719
Matkovskiy2017r@gmail.com*

ПОГЛЯДИ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО НА МОРАЛЬНО-СВІТОГЛЯДНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

MYKHAILO MATKOVSKYI, PhD in Education, assistant of the department of General Pedagogy and Pedagogy of Higher Education of Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

VIEWS OF METROPOLITAN ANDREI SHEPTYTSKY ON THE MORAL AND WORLDWISE EDUCATION OF YOUTH

У статті проаналізовано погляди митрополита Андрея Шептицького на морально-світоглядне виховання молоді. Досліджується роль інститутів сім'ї та школи у процесі виховання і становлення молоді. Обґрунтовано важливість плекання у молоді високих ідеалів на основі християнських цінностей. Аргументується важливість власної праці над самим собою. Проведено аксіологічну паралель Шептицький – сучасність. Доведено актуальність виховних ідей митрополита Андрея Шептицького для сьогодення. Аргументується актуальність усебічного та різнопланового огляду й переосмислення його спадщини.

Ключові слова: Шептицький, молоді, виховання, сім'я, школа, світоглядні засади.

Summary. The article analyzes the views of Metropolitan Andrey Sheptytskyi on the moral education of young people. The role of family and school institutions in the process of education and formation of young people is studied. The importance of fostering high ideals in young people based on Christian values is substantiated. The importance of one's own work on oneself is argued. An axiological parallel between Sheptytskyi and modernity is drawn. The relevance of the educational ideas of Metropolitan Andrey Sheptytskyi for the

present has been proven. The relevance of a comprehensive and diverse review and rethinking of his heritage is argued.

Key words: Sheptytskyi, youth, education, family, school, worldview principles

Мета: проаналізувати погляди митрополита Андрея Шептицького на морально-світоглядне виховання молоді в історичній ретроспективі.

Посагновка проблеми в загальному вигляді. Виховання і становлення молоді – вагома суспільна потреба, яка пов'язана з тим, на яких морально-світоглядних засадах такий процес побудований. Оскільки сформовані цінності в людини є її світоглядним стрижнем та компасом в житті, а відтак – і суспільства загалом, тому "Становлення ціннісних пріоритетів суспільства в перехідну добу в ситуації своєрідного гуманітарного міжчасся – вельми непросте суспільне завдання, бо потребує особливої соціалізації та активізації, позаяк від вирішення конкретної проблеми залежатиме майбутнє нації" (Матковський, 2014, с. 221).

Велику увагу окресленій проблемі приділяв також митрополит А. Шептицький. Мислитель залишив для нас багато цінних порад і думок, які не втратили своєї актуальності. Заглиблюючись у них, з упевненістю можемо сказати, що його педагогічні ідеї корелюють з тими завданнями і викликами, що постають перед сучасним українським

суспільством.

Аналіз досліджень і публікацій.

До проблеми вивчення поглядів митрополита Андрея на морально-світоглядне виховання молоді звертались багато сучасних науковців, зокрема: О. Огірко, Н. Заячківська, О. Будник, О. Кекош та інші.

Дослідниця даного питання Н. Заячківська пише: "усе своє життя Митрополита хвилювали проблеми виховання молоді. Він роздумував над тим, яким має бути справжнє виховання, звертався до людей з цими роздумами, сумнівами, твердими переконаннями та порадами" (Заячківська, с. 153). О. Огірко доводить, що "духовна спадщина великого митрополита засобами духовно-морального виховання скеровує нашу молодіть орієнтуватись на вищі ідеали, щоб прагнути ставати максимально корисними для суспільства, сім'ї, а також працювати над збагаченням свого духовно-морального світогляду" (Огірко, с. 218). На думку О. Будник "погляди на освіту митрополита Андрея Шептицького сформульовані у традиціях неомізму. Релігійний діяч стояв на позиціях об'єктивістського трактування моральних цінностей, вважав їх даром Божим, а відтак - вічними. Він був глибоко переконаним у необхідності формування в дітей і молоді християнських чеснот, патріотичних почуттів, любові до своєї Батьківщини, починаючи з родини та школи" (Будник, 2016, с. 78).

Усебічний аналіз останніх дослід-

жень педагогічних поглядів Андрея Шептицького свідчить нам про спорадичність деяких праць. Це дає нам змогу стверджувати, що наша наукова розвідка актуальна.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виховання української молоді для Андрея Шептицького було одним з найпріоритетніших завдань: "Добра наука і добре виховання дітей – то річ так важна і так цінна, що майже на ню ціни нема" (*Шептицький, 2007, с. 746*). Незважаючи на те, що митрополит професійно не займався і не писав якихось праць з педагогіки, однак, усі його послання, епістолярна спадщина наповнені глибоким виховним змістом. "Найважливіша справа для Церкви, народу й родин, щоб діти були добре виховані...", – наголошував А. Шептицький (*Шептицький, 1983, с. 110*). Проте ця справа не є легкою та не простою: "Виховання – то річ не тільки незвичайно важна, але й незвичайно трудна... Труднощі ростуть в наших часах тому, бо родина не має на виховання дітей того впливу, який належить їй. Цей вплив відбирають їй навіть обставини життя, прилюдна школа і положення, в якому дуже часто діти є наче рослинками, пересадженими в інший ґрунт; вони виходять часто із середовища родини і мусять торувати собі самостійно дорогу життя" (*Шептицький, 1969, с. 232*).

Засадничим інститутом та осередком виховання і формування особистості є сім'я. У посланні "Християнська родина" митрополит наголошує: "Пам'ятайте й те, що Ваша хата є першою й найважливішою школою, у якій діти Ваші мають навчитися любити Бога й людей. А якою буде ця школа – такою буде, очевидно, і наука! І якою буде Ваша родина – таким буде й те виховання, яке подаватиме своїм дітям!" (*Шептицький, 2007, с. 62*). Саме в родині закладається фундамент морально-світоглядного виховання дитини, вважав мислитель: "Виховна праця матері, дбайлива опіка батька, приклад старших братів і сестер добре допомагають дитині виробляти християнські чесноти, а отже, добре виховувати" (*Митрополит Андрей Шептицький, 2014, с. 213*).

Дитина, як чистий листок паперу, на якому можна написати як хороші, так і погані речі, вважав митрополит. Тому важливим є свідоме батьківство, піклу-

вання про дітей. "Сонцем дитини є любов батьків. Росою для дитини є ті перші науки й перші враження, які вона отримує, коли вперше розглянеться по світі. То перше слово неньки, перша наука батька, перший приклад батьків, який дитина зрозуміє" (*Твори митрополита Андрея Шептицького, с. 57*). Родина – найперший суспільний інститут, що виховує людину. Стосунки дитини з близькими людьми, для яких вона є дорогою, вагомо впливають на її становлення. Саме сім'я виводить людину у світ соціальних взаємин (*Матковський, 2021, с. 13*).

Важливим чинником морально-світоглядного виховання на думку Андрея Шептицького є інститут школи. Освіта – визначальний агент становлення громадянського суспільства, і громадянське суспільство для освіти є соціокультурним феноменом удосконалення всіх сфер суспільного виробництва, а головне – всебічного та цілісного формування людини не лише як головної складової продуктивних сил, а мети суспільних перетворень в інтересах самої людини" (*Надольний, с. 281*). Інститут освіти, на думку Андрея, слугує фундаментом теперішнього і майбутнього суспільства: "Від того, чи є школа, чи нема і чи школа добра, чи не добра, залежить ціла будучність молодого покоління. Де школи нема, там діти ростуть, як би в лісі, дико. Жадної просвіти не мають і не можуть дати собі ради в життю" (*Шептицький, 2007, с. 743*). Навчання, вважає мислитель, має бути практичним, поєднаним з життям. У вихованців слід формувати самостійність, ініціативність, індивідуальність. Важливо все підкріплювати власним прикладом: "...давайте добрий примір молодіжці своїм власним поступованням. Примір ... се також научання ... без порівняння вимовніше, чим слова" (*Пастирське послання Єпископа Андрея, с. 13*).

Для забезпечення якості освіти важливою є фахова підготовка самих учителів, оскільки у "добрих учителів буде добра наука, а злих – зла. Тож коли прийдеся Вам укладати з учителем, добре уважайте, яким він є учителем, та запитайте і тих, у котрих був, щоби знати кому свої діти віддає. ... А як доброго учителя знайдете, то не жалуйте його грошей, платіть йому добре, бо на добру пенсію заслуговує. Добра наука і добре вихо-

вання дітей – то річ так важна і так цінна, що майже на ню ціни нема" (*Шептицький, 2007, с. 746*).

Надзвичайно важливим у вихованні дітей вважаємо і формування їх аксіологічного стрижня. Система цінностей – це досить точний показник духовного розвитку суспільства та соціального прогресу людства. "Цінності становлять смисловий вимір людського буття людини, починаючи від осмислення соціальної норми та закінчуючи усвідомленням сенсу життя" (*Матковський, 2023, с. 103*). На цьому також наголошував митрополит. Виховати благородне серце – неабияке завдання, як і виховання розуму. "Метою кожного виховання є такий розвій дитини, щоби з неї стався дорослий чоловік з розвиненими і старанно плеканими усіма здібностями ума, волі й серця... Для нас виховання прямує до вироблення всіх чеснот християнського життя. Для нас людина – це Божа дитина, яку треба виховати на вірного і доброго слугу, на доброго сина Всевишнього Бога, достойного, оскільки це можливо до того достоїнства, що переходить найвищі думки самих небесних Ангелів. Виховання має зробити з чоловіка святого громадянина небес, товариша Ангелів і усіх Святих в небі" (*Шептицький, 1969, с. 231*).

На нашу думку, суспільство повинно усвідомити нагальність і важливість цієї проблеми, адже саме цінності формують світогляд кожної людини, визначають її життєвий шлях. Становлення особистості, громадянина суспільства, котрий здатний долучитися до активного суспільного життя та державотворення, не можливе без проходження крізь призму сформованої ціннісної системи в суспільстві. Також кожна людина на такій основі формує власні ціннісні орієнтації. "Цінності виконують роль унікального інтеграційного підґрунтя в процесі становлення особистості, а також відіграють ключову роль у моделюванні поведінки, у визначенні певних життєвих норм, стандартів і засад. Цінності також виступають певним "мірилом" усього людського" (*Матковський, 2014, с. 80*). Важливим у такому контексті плекати в молоді високі ідеали. "Виховання, яке даємо, повинно виробляти героїв, бодай так, щоб деякі з вихованих Церквою молодих ста-

ли великими християнами. Можна і треба плекати різні великі ідеали: ідеал наукової праці, ідеал витривалої консеквентної та ідейної праці для родини й для народу. Але кожному з молодих безумовно треба ідеалу бути добрим, а то й великим християнином" (*Кампіюо. с. 34*). Однак саме виховання, очевидно, усього зробити не може. Важливе значення має власна воля і праця над самим собою. "Але заохотити його до тої праці, навчити правильно над собою працювати, вщепити в його серце любов до тої праці, й ум його збагатити знанням всього, що до тої праці потрібно, – це завдання виховання (*Шептицький, 1969, с. 231*).

Діяльність митрополита як за його життя, так і після мала великий вплив на формування української нації, є прикладом мудрості, любові та служіння Богу і людям. Тому аксіоматичним є взяти з його спадку та засвоїти все те, що резонує з потребами сьогодення, зокрема, у контексті виховання молоді, здатне кардинально зрушити національну самосвідомість, перебудувати склад нашої пам'яті.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Вивчаючи спадщину митрополита Андрея робимо висновок, що його виховні ідеї актуальні та співзвучні з тими завданнями, які стоять перед українським суспільством. Головні засади, на яких має базуватись виховання, – це християнські чесноти, принципи гуманізму, усебічного розвитку, вироблення здатності до самостійного творчого мислення, удосконалення моральних якостей та працелюбності. Перспективним подальшими дослідженням вважаємо цілісне переосмислення та концептуалізацію поглядів митрополита Андрея Шептицького на роль учителя у вихованні та становленні молоді.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Будник, О. (2016). Митрополит Андрей Шептицький про християнське виховання дітей і молоді. Митрополит Андрей Шептицький. Львів: СПОЛОМ. 116 с.

Катрійо, Ю. (2006). Перлини Східних Отців. Львів: Місіонер. 339 с.

Матковський, М. Й. (2014). Актуальність ціннісних ідей Івана Франка

щодо становлення сучасної української молоді. *Релігія та Соціум*, 3–4 (11–12), 78–84.

Матковський, М. Й. (2021). Особливості вербальної взаємодії вчителя та учня в освітньому просторі школи (за творами Івана Франка). *Обрії*, 1 (52), 12–15.

Матковський, М., Калагурка, Х. (2023). Роль сім'ї у вихованні молоді у поглядах митрополита Андрея Шептицького. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*, 3, 101–106.

Митрополит Андрей Шептицький. (2014). Вибране: 365 днів з Великим Митрополитом. Роздуми щодень. Жовква: Місіонер. 568 с.

Заячківська, Надія. (2016). Андрей Шептицький – вихователь та опікун української молоді. Митрополит Андрей Шептицький. Львів: СПОЛОМ. 116 с.

Надольний, І. (2011). Аналіз лідерських компонентів структурної ієрархії керівників підрозділів у вищій школі. Філософія і методологія розвитку вищої освіти України в контексті європейських процесів. Київ: Педагогічна думка, 279–293.

Отірко, О. (2020). Духовно-моральне виховання молоді в спадщині Андрея Шептицького. *Вісник післядипломної освіти*, 12, 198–218.

Пастирське послання Єпископа Андрея... Перше слово Пастиря. (2007). Шептицький Андрей. Документи і матеріали 1899–1944 рр. Львів. Т. I. 13 с.

Шептицький, А. (2007). Пастирське послання Єпископа Андрея до духовенства та вірних Станіславівської єпархії. Пастирські послання 1899–1914. Львів: Артос. Т. I. С. 53–71.

Шептицький, А. (2007). Пастирське послання митрополита Андрея канадійським Русинам. Пастирські послання 1899–1914. Львів: Артос. Т. I. С. 722–767.

Шептицький, А. (1969). Про виховання (24 жовтня 1942). Письма послання митрополита Андрея Шептицького, ЧСВВ з часів німецької окупації. Йорктон: Голос Спасителя. С. 231–253.

REFERENCES

Budnyk, O. (2016). Mytropolyt Andrei Sheptytskyi pro khrystyianske vykhovannia ditei i molodi.

Mytropolyt Andrei Sheptytskyi. Lviv: SPOLOM, 116 s.

Katriio, Yu. (2006). Perlyny Skhidnykh Otsiv. Lviv: Misioner, 339 s.

Matkovskiy, M. Y. (2014). Aktualnist tsinnisnykh idei Ivana Franka shchodo stanovlennia suchasnoi ukrainskoi molodi. Relihiia ta Sotsium. Chernivtsi: Chernivetskyi nats. un-t, 3–4 (11–12), 78–84.

Matkovskiy, M. Y. (2021). Osoblyvosti verbalnoi vzaiedodii vchytelia ta uchnia v osvitnomu prostori shkoly (za tvoramy Ivana Franka). *Obrii*, 1 (52), 12–15.

Matkovskiy, M., Kalahurka, Kh. (2023). Rol simi u vykhovanni molodi u pohliadakh mytropolyta Andreia Sheptytskoho. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho*, 3, 101–106.

Mytropolyt Andrei Sheptytskyi. (2014). Vybrane: 365 dnyv z Velykym Mytropolytom. Rozdumy shchoden. Zhovkva: Misioner. 568 s.

Nadiia Zaiachkivska. (2016). Andrei Sheptytskyi – vykhovatel ta opikun ukrainskoi molodi. Mytropolyt Andrei Sheptytskyi. Lviv: SPOLOM, 116 s.

Nadolnyi, I. (2011). Analiz liderskykh komponentiv strukturnoi iierarkhii kerivnykiv pidrozdiliv u vyshchii shkoli. Kyiv: Pedahohichna dumka. С. 279–293.

Ohirko, O. (2020). Dukhovno-moralne vykhovannia molodi v spadshchyni Andreia Sheptytskoho. *Visnyk pislidyplomnoi osvity*, 12, 198–218.

Pastyrskoe poslannia Yepyskopa Andreia ... Pershe slovo Pastyria (2007). Dokumenty i materialy 1899–1944 rr. Lviv. T. I. 13 s.

Sheptytskyi, A. (2007). Pastyrskoe poslannia Yepyskopa Andreia do dukhovenstva ta virnykh Stanylavivskoi yeparkhii. Pastyrski poslannia 1899–1914. Lviv: Artos. T. I. S. 53–71.

Sheptytskyi, A. (2007). Pastyrskoe poslannia mytropolyta Andreia kanadiiskym Rusynam. Pastyrski poslannia 1899–1914. Lviv: Artos. T. I. S. 722–767.

Sheptytskyi, A. (1969). Pro vykhovannia (24 zhovtnia 1942). Pysmaposlannia mytropolyta Andreia Sheptytskoho, ChSVV z chasiv nimetskoї okupatsii. Yorkton: Holos Spasytelia. S. 231–253.

Стаття надійшла 12.09.2023 р.

